

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
dnr: Ku2023/01093

Riksteaterns remissvar över betänkandet Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun, SOU 2023:58

Riksteaterns utgångspunkter

Riksteatern är en folkrörelse som arrangerar, främjar och producerar scenkonst. Riksteatern består av 226 lokala riksteaterföreningar som ideellt arrangerar professionell scenkonst, 21 regionala föreningar som stöttar arrangörsledet och främjar scenkonst, 58 andra nationellt anslutna organisationer samt en nationell verksamhet som producerar samt främjar tillgången till cirkus, dans och teater. Riksteatern är en stor arbets- och uppdragsgivare inom scenkonstområdet. De lokala riksteaterföreningarna presenterar scenkonst av Riksteatern, men också av regionteatrar, fria och kommersiella aktörer. Majoriteten av de regionala riksteaterföreningarna är arbetsgivare för regionala scenkonstkonsulenter med främjande uppdrag. Riksteaterföreningarna skapar platser för dialog och möten med scenkonst, över hela landet.

Riksteatern har uppdrag från kongressen samt statliga riktlinjer från regeringen där det bland annat framgår att Riksteatern ska ingå i samverkansrådet inom ramen för kultursamverkansmodellen. Av riktlinjerna framgår också att Riksteatern ska verka för ett starkt arrangörsled inom scenkonsten och särskilt verka för att öka intresset för scenkonst för barn och unga samt främja utveckling och spridning av den samtida cirkusen i hela landet.

Nedan lämnar Riksteatern synpunkter på de förslag som direkt berör Riksteaterns verksamhet.

Sammanfattning av Riksteaterns remissvar

Riksteatern är positiv till utredningens ambitioner men menar att förslagen sammantaget inte möter dessa. Ambitionen att kulturen på ett annat sätt än idag ska genomsyra stora delar av samhällsverksamheten förutsätter ökad samverkan mellan olika politikområden och en målsättning om att de nationella kulturpolitiska målen ges en självklar roll i samhällets utveckling.

Det saknas i delar förslag som direkt syftar till att bryta rådande mönster i kulturvanor och kulturutövande utifrån faktorer som kön, utländsk bakgrund, utbildningsnivå, inkomst och var i landet man bor. Det saknas också förslag som direkt syftar till att stärka nationella minoriteternas och urfolket samers kultur inom kultursamverkansmodellen.

Riksteatern bedömer att förslagen sammantaget inte kommer att bidra till en reell förflyttning med ökad tillgång till kultur och breddat deltagande i hela landet som resultat.

Förslagen innebär inte förbättrade förutsättningar för det civila samhällets kulturaktörer, vilka utgör en viktig målgrupp i arbetet för att öka och bredda deltagandet i kulturlivet. Det ideella lokala föreningslivet spelar på många håll i landet en avgörande roll för invånarnas möjligheter att ta del av konst och kultur. Dessa aktörer är särskilt viktiga i mindre kommuner och landsbygdskommuner där de kan utgöra en huvudsaklig del av den kulturella infrastrukturen. Ideella konst- och kulturföreningar är också betydande för konstnärers villkor genom att de som arrangerar bidrar till speltillfällen.

Riksteatern är kritisk till utredningens definition av det fria kulturlivet. Att det civila samhället föreslås ingå i definitionen av det fria kulturlivet riskerar att osynliggöra och försvaga dess roll och leda till otydlighet. Begreppet civila samhället bör därför fortsatt användas.

Riksteatern är i grunden positiv till utredningens analys av behovet av kommunernas medverkan i kultursamverkan. Den föreslagna rollen är dock begränsad och Riksteatern ser inte att förslagen ger förbättrade förutsättningar för kommunerna att bidra till en kulturpolitisk värdefull utveckling. Riksteatern är kritisk till att kommuner enligt utredningens resonemang ges olika roller i modellen, vilket i praktiken kan leda till att öka ojämlikheten i kulturlivet.

Riksteatern föreslår att konstområdet cirkus läggs till i *förordningen om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan*. Den föreslagna förordningen öppnar för att statsbidraget får användas för annan verksamhet på kulturområdet än de sex angivna konst- och kulturområdena. Riksteatern understryker att tillägg av konst- och kulturområden kräver ökade ekonomiska resurser för att ge förutsättningar för goda konstnärliga villkor och publika möten.

Riksteatern menar att den föreslagna *förordningen om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan* kan få negativa konsekvenser för konst- och kulturområden med svag infrastruktur, genom att den nuvarande skrivningen om regionernas ansvar att främja en god tillgång till de sju konst- och kulturområdena inte ingår i förslaget.

Riksteatern ser inte att förslagen sammantaget kommer att bidra till minskade administrativa kostnader.

Riksteaterns synpunkter

9.1 Ett vidgat system för kultursamverkan

Riksteatern är i grunden positiv till utredningens ambition med en utveckling till flernivåsamverkan där kommunerna ges en större och tydligare roll. Kommunerna har en väsentlig betydelse för landets kulturella infrastruktur. Riksteatern ser dock inte att förslagen har förutsättningar att bidra till en betydande utveckling med förbättrade förutsättningar för samtliga kommuner att ytterligare bidra till ökat deltagande. Det finns en risk att förslagen bidrar till att öka ojämlikheten i kulturlivet genom att kommuner enligt utredningens resonemang föreslås ges olika roller i den föreslagna kultursamverkan. Det kan leda till att mindre kommuner får en mer perifer roll i den nationella kulturpolitiken. Om detta saknas en konsekvensanalys.

Det fria kulturlivet och kulturskaparna

Riksteatern menar att det fortsatt tydligt bör framgå att samråd ska ske med det civila samhället vid framtagandet av kultursamverkansplanerna. Riksteatern är kritisk till utredningens definition och användning av begreppet det fria kulturlivet. Det civila samhället är en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans för gemensamma intressen. Det ideella syftet, att vilja bidra till samhällets utveckling eller till lösningen av ett problem eller behov, är utmärkande för organisationerna inom det civila samhället. Riksteatern kan konstatera att villkoren, förutsättningarna och drivkrafterna skiljer sig från både de fria professionella aktörer och från kommersiella aktörer som enligt utredningen också ska ingå i begreppet.

Utredningens användning och definition av begreppet det fria kulturlivet riskerar att försvaga civilsamhällets roll i kultursamverkansmodellen och ge det civila samhällets aktörer försämrade förutsättningar att ingå i samråden inför framtagande och ändringar av kultursamverkansplaner. Riksteatern understryker vikten av att det civila samhällets kunskaper och perspektiv fortsatt finns med, för att inte försämra förutsättningarna för det bör begreppet civila samhället fortsatt ingå.

9.2 Villkor för fördelning av statsbidrag

Riksteatern är positiv till utredningens ambition att säkerställa att den konstnärliga friheten ska respekteras. Konstnärlig frihet som begrepp saknar fast definition, vilket behöver adresseras i det fortsatta arbetet, liksom att konstnärlig frihet förutsätter frihet från instrumentalisering med målstyrning mot andra samhällsresultat. Riksteatern understryker vikten av att konstnärlig frihet ska respekteras inom kulturpolitiken som helhet, inte enkom anslaget för kultursamverkansmodellen.

9.3 En breddad modell med en ny anslagsstruktur

Decentralisera det löpande verksamhetsstödet

Riksteatern instämmer i utredningens bedömning att en decentralisering av fördelningen av verksamhetsbidrag utifrån nyckeltal tydliggör fördelningen. Risken är dock att ordningen cementerar bidragsgivningen ytterligare.

Enligt förslaget ska regionerna besluta om när kultursamverkansplanerna ska ändras. Riksteatern ser en risk i att den nya ordningen kan innebära att regionens samråd med kommuner och regionernas kulturaktörer sker mer sällan. Den nya ordningen riskerar också bidra till att det blir svårare att ha en överblick över fördelningen inom anslaget som helhet när ändringar inte sker med samma intervaller.

Nytt samverkansstöd

Riksteatern är positiv till syftet med samverkansstödet.

Riksteatern är kritisk till utredningens definition av det fria kulturlivet. Skrivningarna i förordningen om det fria kulturlivet bör kompletteras med det civila samhället för att ge dess aktörer bättre förutsättningar att bidra och ingå samverkan.

Finansieringsfrågor

För att syftet och ambitionerna med bidragsreformen ska ha förutsättningar att förverkligas krävs tillförsel av reformmedel. Riksteatern understryker behovet av indexuppräknning då medlen annars urholkas av kostnadsökningar.

Riksteatern avstyrker förslaget om att stödet till icke-statliga kulturlokaler ska överföras till det utvidgade anslaget 1:6 och initialt finansiera de föreslagna bidragsreformerna. Riksteatern har god nationell överblick över landets lokaler för scenkonstarrangemang. Riksteatern turnerar och presenterar föreställningar i rum av olika format över hela landet och förvaltar lokalregistret Scenrum.se. Riksteaterföreningarna hyr in sig eller ges utifrån andra överenskommelser tillgång till lokaler som ägs av olika aktörer, exempelvis ideella föreningar som Folkets hus och parker, kommuner och privata aktörer. Riksteatern kan konstatera att en stor andel av landets lokaler som används för scenkonst har behov av upprustning och renovering. Ökade underhållsskulder ökar kostnaderna för renovering, men kan också innebära säkerhetsrisker för personal, arrangörer och publik. Riksteaterns bedömning är att det finns behov av riktade statliga stöd för upprustning av icke-statliga kulturlokaler men att bidraget bör få en bredare inriktning. Stödet till icke-statliga kulturlokaler kan också användas för att tillgänglighetsanpassa lokaler, vilket det finns stora behov av (se *Kulturen och funktionshinderspolitiken* avsnitt 10.4).

Förordning om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan

Förslaget till *förordning om statsbidrag till kulturverksamhet* i samverkan öppnar för att statsbidraget får användas för annan verksamhet på kulturområdet än de sex angivna konst- och kulturområdena i förordningen. Riksteatern understryker att en sådan förordningsändring kräver tillförsel av ytterligare resurser.

Riksteatern instämmer i bedömningen att statsbidrag ska kunna fördelas till fler konstformer och uttryck inom scenkonstområdet. Det bör dock framgå att statsbidraget får användas till annan scenkonst snarare än

att det ska göra det. Att ställa krav på tillgång till någonting som inte definierats närmare är inte ändamålsenligt.

Riksteatern föreslår att förslag till *förordning om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan* kompletteras med att statsbidraget också ska användas till cirkus. Den samtida cirkusen är underfinansierad och det krävs insatser från fler instanser både för att stärka den konstnärliga utvecklingen ytterligare, för att förbättra produktions- och arbetsvillkor och möjligheten till fler publika möten. Det är Riksteaterns bedömning att om konstformen definieras inom kultursamverkansmodellen kan det bidra till att dessa behov möts upp samtidigt som definieringen innebär ytterligare ett erkännande av konstformens status. Införande av fler konst- och kulturområden i förordningen kräver dock tillförsel av ekonomiska resurser för att ge förutsättning för goda konstnärliga villkor och ökat deltagande.

Riksteatern är kritisk till att förslag till *förordning om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan* inte innefattar en skrivning om att bidragsgivningen ska främja en god tillgång till de olika konst- och kulturområdena, vilken nuvarande förordning gör. Riksteatern bedömer att den svagare skrivningen riskerar få konsekvenser för konstområden vars infrastruktur fortfarande är under uppbyggnad/behöver förstärkning.

9.4 Statens arbetsformer

Riksteatern instämmer med utredningens bedömning att samverkansformerna bör utvecklas. Vid en utveckling där statliga insatser samspelar ytterligare med andra samhällsnivåer är samordningen mellan de nationella aktörerna fortsatt viktig. Statens kulturråd bör fortsatt ges förutsättningar att inhämta kompetens från andra myndigheter och nationella organisationer såsom Riksteatern inför beslut om kultursamverkansplanerna.

Utredningen beskriver att den föreslagna samverkan ska organiseras ad hoc med målsättningen att bli mer behovsbaserad. Riksteatern menar att samverkan mellan de nationella myndigheterna och organisationerna inom samverkansrådet ger en både bred och djup kunskap om de olika konst- och kulturområdena och om civilsamhällets och konstnärernas perspektiv, som ligger till grund för Kulturrådets beslut. Samverkan som organiseras ad hoc riskerar att minska transparensen och kvaliteten i arbetet inför beslut om finansiering, då de parter som ingår i samverkan i ett ad hoc-system inte ges förutsättning att ha ett helhetsperspektiv på den statliga finansieringen i kultursamverkansmodellen.

Riksteatern instämmer i resonemanget om vikten av att följa upp insatsernas effekter. Data från den löpande uppföljningen kan dock utgöra väsentligt underlag för större samlade uppföljningar, en balans mellan löpande och fördjupade undersökningar är viktigt för att effektivisera det fortsatta uppföljningsarbetet. Samverkansrådets parter har redan idag ett väl fungerande samarbete i uppföljningsarbetet. Att de nationella myndigheterna och organisationerna skulle göra separata underlag bedöms inte bidra till en samlad effektiv hantering och kan försvåra planeringen av resurser.

9.5 Utvecklade dialogformer

Det är Riksteaterns uppfattning att regionerna redan i nuvarande system beslutar om former för dialog på regional och lokal nivå. För att förutsättningarna inte ska försämrats för att perspektiv från det civila samhället ska finnas med i arbetet, bör det fortsatt tydligt framgå att samråd ska ske med det civila samhället inför framtagande och ändringar av kultursamverkansplaner.

Dialogen mellan nationell, regional och kommunal nivå bör innefatta perspektiv och erfarenheter från hela landet. Det är Riksteaterns uppfattning att små kommuner bör ges lika goda förutsättningar som de större att delta i den nationella dialogen om tillgång till konst och kultur.

9.6 Kommuner med statsbidrag till institutioner

Riksteatern är positiv till att samtliga regioner ingår i kultursamverkansmodellen och att landets samtliga kulturaktörer därmed verkar i regioner som ingår i samma system för den nationella kulturpolitiken.

Riksteatern ser dock som nämnt i avsnitt 9.1, att ett system där kommuner ges olika roller och olika förutsättningar att ingå i processer och dialoger, riskerar att leda till ett än mer ojämnt kulturliv där mindre kommuner får en mer perifer roll i den nationella kulturpolitiken.

10.3 Kulturinstitutionen skolan

Riksteatern delar utredningens bedömning.

Barn och unga har idag inte jämlika möjligheter att ta del av konst och kultur, varken i skolan eller på fritiden. Myndigheten för kulturanalys framhåller i sin rapport *Kulturanalys 2024* behovet av ökad och fördjupad kunskap om förutsättningarna för barns och ungas deltagande idag. Riksteatern understryker behovet. Det behövs samlad statistik och med den som utgångspunkt behöver samverkan sedan stärkas mellan kultur- och utbildningspolitiken för att alla barn ska ges en kvalificerad kulturell orientering i skolan.

Riksteatern vill komplettera utredningens resonemang med vikten av att barn och unga får ta del av konst och kultur med den konstnärliga upplevelsen som ett mål i sig, i enlighet med barnkonventionens artikel 31. För att alla barn ska ges den möjligheten är det skolan som behöver vara den primära institution där barn erbjuds konstnärliga upplevelser.

10.4 Kulturen och funktionshinderspolitiken

Riksteatern instämmer i utredningens förslag.

Översynen bör inkludera utbildningsområdet med målsättningen att fler personer med funktionsnedsättningar ska ta del av högre konstnärliga utbildningar för att bredda representationen och bredden av konstnärliga uttryck.

Inom scenkonstområdet kan lokalers utformning vara avgörande för personer med funktionsnedsättningar att vara verksamma. Riksteatern har en nationell överblick över landets scenkonstlokaler. Riksteatern förvaltar lokalregistret Scenrum.se och har teaterteknisk kompetens och kunskap om tillgänglighetsanpassning av lokaler som efterfrågas vid om- och nybyggnationer. I mån av resurser bistår Riksteatern med kunskap som efterfrågas av lokalhållare och scenkonstbranschen. Riksteatern kan konstatera att en hög andel av landets lokaler som används för scenkonst inte är tillgänglighetsanpassade. Det är ett av skälen till att Riksteatern bedömer att medlen till icke-statliga kulturlokaler inte ska tas bort för ändamålet och att stödformen snarare ses över och öppnas upp (se avsnitt 9.3).

För Riksteatern,

Benny Marcel, ordförande
Susanna Dahlberg, vd